

MAKEDONYA TÜRKOLOJİ DUAYENLERİNDEN PROF.DR. ARİF AGO'NUN TÜRKÇE EĞİTİMİNE KATKILARI

Prof. Dr. Mahmut ÇELİK*

ÖZET

Makedonya'nın Üsküp kentinde Yüksek Pedagoji Akademisinin ve Türkoloji'nin kurucularından biri sayılan Prof. Dr. Arif Ago Makedonya'nın incisi olan Ohri'de dünyaya geldi. Makedonya'da Türk dilinin korunmasını ve bu ülkede millî varlığımızın korunmasını bu kişilerin sayesinde ancak yapılabilmektedir. 81 yıllık ömrünün hemen hemen altmış yılını tamamen Türk dili ve Türk kültürünün araştırılmasına, incelenmesine ve öğretilmesine kendini adanmıştır. Birkaç kitabı, yüzlerce makalesi, Makedonca'dan Türkçeye ve Türkçe'den Makedoncaya birçok önemli esere ve çeviriye imza atmıştır. Makedonya Bilimler Akademisinde yayınlanan Ansiklopedide yer aldı, çeşitli araştırmaları olan değerli bir Türkologdur.

Özellikle dil alanlarında çalışmalarıyla ister yurd içi ve ister yurtdışında ülkemizi yıllardır başarıyla temsil eden bir şahsiyettir. Uzun ve verimli akademik hayatında Türk dilini ve Türk kültürünü çeşitli konularına eğilen, derin araştırmalar kaleme almış olmasının yanında rehberlik eden metodolojik çalışmalar yapmak suretiyle sahanın genç isimlerine araştırma yöntemlerinde rehberlik etti. Birçok master ve doktora yetiştirmiş Ago bugün Doçent ve Profesör olmuş öğrencileriyle beraber birçok projelere imza atmıştır.

Anahtar kelimeler: Arif Ago, Türk dili, edebiyat, üniversite.

---

* İştîp "Gotse Delçev" Üniversitesi , Filoloji Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyesi

Giriş

İnsanoğlunun yaşamı daimi değil, her canlı varlık gibi o da kalıcı değil hayat geçicidir. Ancak insanoğlunun bedensel geleceğine rağmen her kişinin maddesel ya da manevi açıdan kalacağı hakkında söz konusu olması gerek. Zaman her canlı varlığın hayat aynasıdır. Vicdanlı insanoğulları kişisel fikirlere göre eş-dostlarının yaptıkları iyilikleri zamanla hatırlayıp içten minnettar olduğunu hisseder. Ben de Hocamızın yetiştirdiği talebelerden biri olarak bu fırsattan yararlanarak Prof. Dr. Arif Ago'ya seksen bir yaşını dolduran çok sayıda Türkçe ders ve Türk dili ve edebiyat öğretmenleri yetiştirdiğinden karşımızda minnettarlığımızı zevkle sunmak isterim.

I. Arif Ago'nun Hayatı

Arif Ago 1935 yılında Makedonya'nın inci kenti olan Ohri'de dünyaya gelir. Çocukluk hayatını bu kentte geçirir. İkinci Dünya Savaşı döneminde Türkçe eğitim olmadığından dolayı eğitim hayatına daha geç başlar. 1944 yılın Aralık ayının son haftasında ilk olarak Türkçe açılan ilkokul, ilk Türkçe kayıt yapan öğrencilerden biri olur.

Doğduğu kentte ilkokulunu tamamladı. Makedonya'da Türkçe sınıf öğretmenlerine ihtiyaç olduğundan dolayı Üsküp' " Nikola Karev " Öğretmen okulunda çalışmaya başlayan Türkçe sınıfa yazılır. Bu okulda eğitimini tamamladıktan sonra Ohri " Kardeşlik Birlik" İlkokulunda birkaç yıl sınıf öğretmeni olarak çalışmaya başlar.

Makedonya'da Türkçe eğitimine yükseköğrenimli kadroya ihtiyaç olduğunu farkına varan Hocamız, Belgrad Ünivertes'i'nin Filoloji Fakültesi'de çalışmakta olan Şarkiyat Türkoloji bölümüne sıralı talebe olarak yazılır. Bu bölümde Türk, Arap ve Fars halklarının kültürlerinin geniş bilgilerine sahip oldu.

Ancak bir Türk olarak daha fazla Türk kültürünün Türk dili ve edebiyatını önemsiyerek Türk dili ve edebiyat profesörü unvanına sahip olmasına kendini daha uygun bulur. 1964 yılında yüksek öğrenimini tamamladıktan sonra kısa bir dönem kendi mesleğiyle ilgili memur olarak Belgrat'ta çalıştı.

Makedonya'da yeni açılan Türk okulları Türkçe öğretmen kadrolarına ihtiyaç vardı. Bundan dolayı Üsküp "Az. Kliment Ohridski" Yüksekokulunda Makedonya'da ilk kez Türk Dili ve Edebiyat Bölümü çalışmaya başlamasına devlet tarafından izin verildi. Fakat Türkoloji alanında yükseköğrenimine sahip olan kadro olmadığından dolayı zamanında çalışmalara devam edilemedi. Bunu farkedene Prof. Arif Ago Belgrat'tan Üsküp'e taşınır ve bu bölümün temel taşlarını atan Hocamız Ago oluyor.

Üsküp "Kliment Ohridski" Yüksek Pedagoji okulundan ilkokullara sınıf öğretmenlerin yetiştirilmesi için Makedonca, Arvautça ve Türkçe yüksek eğitim bölümleri kuruldu. Türkçe bölümün A. Ago ve İsmail Zekeriya sürekli olarak ders vermeye başlar. Böylece Makedonya'da Türk eğitiminin yüksek öğreniminin temel taşlarını dikiyorlar. Zamanla bu eğitim ocağından çıkan yüzlerce öğretmen kadroları bir çok ilkokullarda eksik olan kadroları gidermiş olacaklar.

1970 yılından dört yıl süreyle Üsküp "Tefeyyüz" İlkokulunun yönetmenlik görevini yaptı. Bu dönem içerisinde Üsküp'te ilk kez "Tsvetan Dimov" lisesinde Türkçe sınıfın açılmasına oldukça hocamızın katkısı büyüktür.

Üsküp "Tefeyüz" İlkokulunun yönetmenlik görevindeyken

Arif Ago üste ki fotoğrafta talebelik yıllarından, altta ise öğrencileriyle beraber bir geziden

Makedonya'da 1944 yılın Aralık ayın 23 gününden başlayarak ilk Türkçe "Birlik" gazetesinin baş ve sorumlu yazarı ve 1973 yılında bu Redaksiyonun müdürü olarak göreve atandı. Altı yıl bu

görevde bulundu. Bu dönem içerisinde gazetesinin muhtevası ve yeni sütunların açılmaları üzerinde çalışmış. Başta gelen Makedonya ve dolayısıyla Yugoslavya’da yaşamakta olan Türk halkının kültür, Eğitim, siyasi ve diğer sorunlarından mada Türk okuyucularını ilgilendiren bilgilere önem verilmektedir. Redaksiyonda gazeteden mada “Sevinç ve Tomurcuk” çocuk dergileri, kültür ve sanatta “ Sesler” dergisi ve Türkçe yayamevi olarak Türk yazarların eserleri devamlı olarak yayınlanmasına önem vermiştir.

“Birlik” gazetesinin baş ve sorumlu yazarı

Makedonya'da ilk Türkçe gazete Birlik ve Çocuk dergilerinden Tomurcuk

1973 yılından Üsküp “Kiril ve Metodiy” Üniversitesi Felsefe Fakültesi ile Filoloji Fakültesi olarak ortak yüksek kurum olarak çalışmaktaydı, ancak daha sonra bu iki fakülte birbirinden ayrılarak kendi başına yüksek kurum olarak çalışmaya başlar. Makedonya Eğitim Bakanlığı'nın aldığı karara göre Yüksek Pedagoji Okulunu’da çalışan Dil ve Edebiyat bölümleri Filoloji Fakültesine geçmeleri karara bağlanır. Böylelikle tüm dil ve edebiyat bölümleri Filoloji Fakültesine geçmek zorunda kalır,

yalnız Türk Dili ve Edebiyat bölümü açıkta kalır, çünkü Filoloji Fakültesi'nde Türk Dili ve Edebiyat bölümü yoktu. Ancak 1976 yılında getirilen karara göre 1976 – 1977 akademik yılında Filoloji Fakültesi'nde Makedonya'da Türkçe yüksek eğitim kurumunun kurulmasına karar alınır. Kurumun çalışması için üç kişilikten oluşan bir komisyon seçilir bunlar arasında Prof. Dr. Arif Ago da bulunur.

Komisyon yaptığı araştırmalara göre Makedonya'da Türkçe eğitimine gereken öğretmen kadrosuna büyük ihtiyaç olduğundan dolayı Üsküpte Filoloji Fakültesi çerçevesinde Türkoloji Bölümü açılmasına karar verilir. Bu komisyon Türkolojinin ders programlarını da hazırladılar. Başlangıçta kadro eksikliği sebebiyle Yugoslavya'nın farklı fakültelerinden öğretim elemanlarıyla boşlukları kapatırlar. Ancak sınıfların ve öğrencilerin sayısı artmasıyla sıralı öğretim kadrosuna ihtiyaç duyuldu. Böylelikle hocamız 1979 yılından "Birlik" gazetesinden ayrılarak Türk dili bölümüne kadrolu olarak geçer ve Bölüm başkanı göreviyle üstlenir.

Yüksek öğretim ve akademisyen ünvanına sahip öğretim kadrosu yokluğundan dolayı bölümde, birkaç dersi hocamız kapatmaya çalışır o dersler Türk Dilinin Metodik dersleri, Türk Dilinin Fonetigi, Türk Dilinin Morfoloji ve Sentaksı dersleriyle üstlenir. Bir ara Çocuk Edebiyatı dersleri de veriyor.

Komisyon üyeleriyle bir arada

Üsküp-Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde bir ders saati

2001 yılından emekliye ayrılıncaya kadar kürsüde bu dersleri sürekli yapmıştır. Yapılan törende ailesi, dostları, öğrencileri ve sevenlerinin büyük ilgi ve katılımıyla gerçekleşti. 2001 yılının Mart ayında emekliye ayrılmasına rağmen kürsüde kadroya ihtiyaçtan dolayı hocamız daha üç yıl ders yapmaya devam eder.

Hocamıza öğrencileri tarafından düzenlenen emeklilik töreni

II. Ago'nun Akademik Kariyeri

1983 yılında Üsküp Felsefe Fakültesi' nin Tarih Bölümünde "*Türk Kültürü Üzere*" Yüksek lisans çalışmaları yapmıştır. 1989 yılında Üsküp Filoloji Fakültesi' nde "*Makedonya'da Yaşayan Türk Halkının 1944–1984 yılına Kadar Türk Yazarların Yaratıkları Edebiyat Eserleri Üzere*" Doktora tezini savundu. Böylelikle Üsküp Filoloji Fakültesinde Türklerden ilk doktora tezini savunan hocamız A. Ago oluyor. Üniversitenin Bilim Kurulu tarafından hocamızın daha önceden yapmış olduğu bilimsel çalışmalarından dolayı gözönünde bulundurarak profesörlük unvanı laik görülür.

Türk dili ve edebiyat bölümünde sürekli olarak yirmi beş yıl ders yapmaktaydı. Bu süreç içerisinde Bölüme gereken genç kadro yetiştirilmesine oldukça katkısı geçmiştir. Özellikle birçok yüksek lisans ve doktora tezlerin hazırlamalarına büyük katkısı olmuştur. Hocamızın tek isteği yetiştirdiği genç kadro üstün başarılı olması idi. Kanıt olarak da yetiştirdiği öğrencileri gerek Makedonya, gerek Kosova ve gerekse Belgrad'taki mevcut olan Türkoloji Bölümlerde çalışan bilim adamların birçoğu hocamızın öğrencileridir.

Prof. Dr. A. Ago hayatında farklı Türk kültürü kurumlarda çalışmış ve farklı konular üzere yaptığı araştırmaları dergi ve uluslararası sempozyum ve kongrelerde sergilemiştir. Gazeteci olarak dikkate çeken yazıları şüphesiz ki Türk aydınlarıyla bir çok söyleşiler yapmıştır. Özellikle devlet idarelerinde bulunan yüksek mevkide siyaset kişilerle fakat hiç şüphesiz en ilginç mülakat 1978 yılında Türkiye devletinin başbakanı olan Makedonya'yı ziyaret etme arifesinde iken Sayın Başbakan Bülent Ecevit'le Çankaya'daki Başbakan sarayında Arif Ago'yu kabul etmesi ve yapacağı ziyaretin amacıyla ilgili bilgiler sunmasıydı.

Dönemin Başbakanı Say. Bülent Ecevit'le yaptığı mülakatı "Birlik" gazetesinin ve hocamızın sayesinde Makedonca ve Arnavutça yayınlanan gazetelerde, ziyaretin amacı okuyuculara haber olarak bildirilmişti.

Arif Ago'nun, "Birlik" gazetesine Bülent Ecevit'le yaptığı mülakatı 1978

III. Diğer Etkinlikleri

Prof. Dr. Arif Ago 1974 yılında Türkiye Kültür Bakanının daveti üzere Türk kültürü üzere uzmanlık yapması için iki ay Türk Dili Kurumu'nda Ömer Asim Aksoy, Cahit Külübe ile Ali Püskürlüoğlu, Makedonya Türk halkı arasında belirleyen kimi yeni dil terimleri üzere araştırtmalar yapmıştır.

Yurt dışında birçok üniversitelerde Türk kültürü ve eğitimi üzere ders yapmaya davet edilmiştir. 1984 yılında İsveç'teki "Lund" Ünivetsitesi'nin daveti üzere iki ay misafir profesör olarak burada çalışmakta olan Türk dili bölümünde Türkçe dersi için öğretmen kadrosu yetiştirme üzere çalışmıştır. 1992 yılında Priştine Üniversitesinde çalışan Türkoloji bölümünde yıllarca dıştan misafir profesör olarak Türk Dilinin Metodik derslerini yapmıştır.

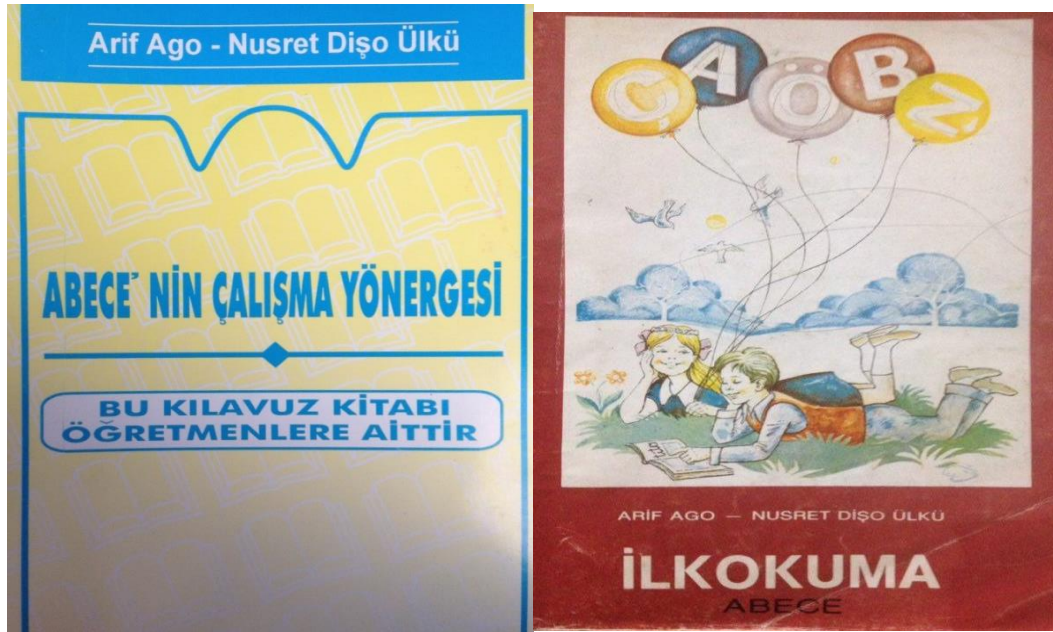
Altı yıl sürekli olarak Üsküp Filoloji Fakültesinde yardımcı dekanlık görevinde bulunmuş. 1998 yılında Makedonya Eğitim Bakanı, Makedonya'da çalışan üniversiteler için yeni kanunun hazırlanmasına belirli profesörlerden bir komisyon kuruldu. Bu komisyona Türk'lerden üye olarak Prof. Dr. Arif Ago atandı. 2000 yılında Makedonya'da Yüksek eğitim kanununun getirilmesi için çalışması gereken Komisyon seçilir ve bu Komisyonda hocamız Arif AGO da üye olur. 2001 yılında Eğitim Bakanlığı, Makedonya Üniversiteleri çalışmalarını kontrol etmeleri için özel komisyon seçer ve bu komisyonda da üye olarak Türk aydınlarından Arif Ago seçilir.

2006 yılından başlayarak Makedonya'da ilk Makedon Ansiklopedisi yayınlanması için çalışmalar başlar. Makedonya Bilimsel ve Sanat Akademisi Makedonya'da iki ciltlik ilk Makedon ansiklopedi hazırlanmasında birkaç redaktörden biri olarak hocamız A. Ago seçilir. Bu ansiklopedinin yayınlanmasına hocamızın katkısı geçer ve aynı ansiklopedide Türk kültürünün ve Türk aydın kişilerin bu ansiklopedide yer alması büyük katkısı olmuştur, özellikle de ansiklopedide hocamızın bilimsel çalışmalarıyla ilgili geniş yer verilmiştir.

IV. Arif Ago'nun Bilimsel çalışmaları:

Eğitim alanında hocamız Ago dört ders kitabı hazırlamış. Bunlarda Türkçe alfabe ve birinci sınıfa ait Türkçe ilkokuma kitabı. Bu iki ders kitabı Makedonya'da Türk okullarında devamlı olarak

24 yıl kullanılmıştır, aynı zamanda Kosova Türk öğrencileri de bir dönem bu iki ders kitabından yararlanmıştır.

Prof. Dr. Arif Ago'nun yayınlanmış kitaplarından bir kaçı

Batı Avrupa devletlerinden Makedonya'dan göç eden ve oralarda devamlı olarak çalışan Türk ailelerin eğitim gördükleri kurumlarda Türkçe anadilini daha iyi kullanılmaları için iki ciltlik metinlerle Türk gramer kitabı hazırlamış. Bu iki ders kitabında İsveç, Danimarka ve Alamanya'da ki okullarda eğitim gören Türk öğrencileri yaralandılar.

Profesor Ago iki bilimsel projeyi yürütmüş: *“Güney-Batı Makedonya’da Yaşayan Türk Halkının Ağızları”* Dört yıl süre içerisinde yaptığı araştırmalardan elde edilen metinlerden yararını en fazla araştırma ekibine katılan Üsküp Türkolojis Bölümünde genç araştırma görevlileri, bu projeden faydalanarak bir yüksek lisans ve bir doktora tezine konu seçmişlerdir. İkinci proje *“Makedonya’da Yeniden Canlandırılan Türk Edebiyatı 1944-2000”*

V. Yayınlanan Eserleri

a. Ders Kitapları

- ▶ “Eylem Çatıları”,” Birlik” gazetesinde tefrika halinde 1971 mayıs ,Üsküp,
- ▶ “Türk Alfabe” Prosvetno delo yayınları 1982,Üsküp
- ▶ “Türkçe Okuma ders kitabı sınıf I. Prosvetno delo,1982, Üsküp,
- ▶ “Alfabenin çözüm kuralları” Prosvetno delo.1983 Üsküp,
- ▶ “Yabancılar İçin Türkçe Gramer” I. ve II. Prosvetno delo 1984,Üsküp,
- ▶ “Yabancılar İçin Türkçe Okuma kitabı I. ve II. Prosvetno delo 1984, Üsküp.

b. Bilim projeleri

- ▶ “Güney-Batı Makedonya’da Yaşayan Türk Halkının Ağızları”
- ▶ “Makedonya’da Yeniden Canlandırılan Türk Edebiyatı 1944-2000”

c. Bilimsel çalışmaları

- ▶ “Ohri, Radoviş ve İştıp İlçelerinde Yaşayan Türk Halkının Hıdırelez Adet ve Manileri” II. Milletlerarası Türk Folklor Bildirileri Ankara 1982.

- ▶ “Makedonya Türklerin Ünlü Yazarı İlhami Emin'nin Yürüyen Duvar” Uluslararası sempozyumu Üsküp 2011,
- ▶ “Makedonya’da Türk Kültürünün Canlandırılmasına “ Birlik “ Gazetesinin Etkisi” Uluslararası sempozyum 5 Mayıs 2013,Üsküp,
- ▶ “Makedonya Türklerin Soydaşı Mustafa Kemal Atatürk” uluslararası kongre Makedon Bilimsel Sanat Akademisi 2011 Üsküp,
- ▶ “Makedonya’da Tarih Boyunca Türkçe Eğitim Kurumların Kurulmaları” , Yeni Balkan” Tefrika 11Şubat 2013,Üsküp,
- ▶ “ Türkçe Eğitiminin Bu Günü ve Yarını” Uluslararası Kongre 2002.Prizren,
- ▶ “ Razvoy na turskata literatura vo Sotsiyalistička Makedoniya vo poveniot period” Spektar br 131 od 1989 god. Skopye,
- ▶ “Opšt pregled na tekovite na literaturata na turski yazik vo Makedoniya Filološki fakultet Skopye 1991.
- ▶ “Sotsiyalnata tematika vo delata na pisatelite od turskata natsionalnost vo Republika Makedoniya” Megjunaroden kongres na Makedonskata akademiya na naukite i umetnostite, Skopye 1995.
- ▶ “Üsküp Divan Şairi İshak Çelebi'nin Hayatı ve Eserleri”Uluslararası kongre Makedonya Bilimsel ve Sanat Akademisi Üsküp 2009.
- ▶ “Ohri Türk Ağzının Konuşma Dilinde Fonetik Değişmeleri” Uluslararası kongre Kıbrıs Türk Cumhuriyeti 2006 Magosa.
- ▶ “Makedonya Türk Halkı Yazarların Eserlerinde Folklor Konuları” Uluslararası Kongre Antalya 1992, Türkiye.
- ▶ “Türk Mutfağının Dünyadaki Yeri” Uluslararası Kongre Konya “ Türk Mutfağının Makedon Mutfağına Etkisi” Bildiri.
- ▶ “Anılarımda Türk Halkının Ünlü Yazarı Şükrü Ramo “ Birlik” 1992,
- ▶ “Makedon Asıllı Vanço Boşkov’un Türkoloji Dünyasına Katkısı” “Yeni Balkan 20.11. 2012, Üsküp,
- ▶ “ Eyüp Sabri Akgöl” bilimsel ve sanat dergisi “ Hikmet” 2013.
- ▶ “ Sinan Çelebi Ohrizade Vakıflara geçtiği Katkısı. “ Birlik” Üsküp.

Sonuç

Sonuç olarak, Hocamız Prof. Dr. Arif Ago'nun uzun ömürlü yılında onun Türk kültürüne yapmış olduğu katkısını anlatmaya çalıştık.

Emeklilik her insan için bir övünç kaynağıdır. Bilim adamı ölene kadar ülkesine ve insanlığa bir fayda sağlamak için çalışmaya devam eder. Sayın hocamızın yapmış olduğu çalışmalar bizlere her zaman örnek teşkil edecektir. Onunla bugüne kadar dostluk, arkadaşlık, kardeşlik hatta ağıbeylelik duygularını yaşadım ve vefanın ne demek olduğunu ondan öğrendim.

Bizler onun öğrencileri olarak bu fırsattan yararlanarak hocamızın 81. yıl dönümünü kutlar Allah'tan sağlıklı ve uzun ömürler dileriz.

Kaynakça

1. Üsküp "Blaje Koneski" Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Arşivinden
2. Üsküp "Blaje Koneski" Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Monografisi
3. Prof. Dr. Arif Ago'yla kendi evinde söyleşi, 15 Şubat 2016.

